

ПОСЛОВНИЦА ЗА КУЛТУРНО УМЕТНИЧНЕ ПРИРЕДБЕ
МИНИСТАРСТВА ЗА НАУНУ И КУЛТУРУ НР СРБИЈЕ

Београд, 13 октобра 1950

Почетак у 20 часова

Ноларчев народни универзитет

КОНЦЕРТ
ЈЕЛКЕ СТАНИЧ-КРЕК

виолина - Љубљана

АНТОНА ТРОСТА

клавир - Љубљана

ПРОГРАМ

ЖАН М. ЛЕКЛЕР: СОНАТА

Grave
Allegro ma non troppo
Allegretto grazioso
Allegro

Ј. С. БАХ:

СИАССОНА из партите у D-moll
за соло виолину

О Д М О Р

УРОШ КРЕК:

СОНАТА

Preludij
Allegro moderato
Scherzo
Finale – Allegro molto
appassionate

Ј. БРАМС:

СОНАТА D-moll op. 108

Allegro
Adagio
Un poco presto e con sentimento,
presto agitato

Жан Мари Леклер (1697 — 1764) први је међу француским виолинистима XVIII века који се могу ставити у исти ред са тадашњим виолинским мајсторима италијанске школе (Корели, Ђеминиани, Вивалди, Верачини, Порпора, Тартини, Локатели и др.). Поред Ребела, Ане-а, Франкера и Жак Обера - првих композитора Француске који су неговали камерну сонату, ту изворно италијанску композициону врсту - Леклер, композитор 48 виолинских соната овог раног типа, ствара и у области виолинског концерта, угледајући се на Торелија и Локателиа.

Камерна соната, прва форма у којој је виолина постигла специфичност солистичког инструмента, развила се из партите или свите, замењујући ставове у ритмовима тадашњих игара слободно конципираним инструменталним ставовима. Обухватајући два пара ставова, са распоредом "споро - брзо - споро - брзо", камерна соната (називана још и црквеном, зато што је, због изостављених игара, могла бити приказивана и у храму) поставља тежиште музичког излагања на брзи други став, који се чешће јављао и у форми фуге. Тонско градиво виолинског парта текло је у пратњи чембала, из чије је радње нотни запис фиксирао једино бас, тз. континуо. И ова Леклерова соната је дело тога типа.

Јохан Себастиан Бах (1685 — 1750). Циклично начело у Баховим инструменталним композицијама, са изузетком само незнатног броја коралних прелудија, инвенција и још неких дела, испољава се у неколико основних типова: као свита, као соната, као низ ставова који сачињавају инструментални концевт и као најмањи могући циклус од свега два става (обично прелудиум или токата и фуга). Међу овим типовима композиција цикличне форме Бахова свита (низ, ред, у италијанском језику - партити тј. серија разних игара, још увек чува традиционалну карактеристику - повезаност ставова једино по контрасту њихових карактера - иако је баш Бах унео у овај музички род разноврсне ставове - уметке, уводне ставове и закључне, епилошке ставове.

Свита за саму виолину (за виолину без пратње клави-чембала одн. континуа) у д-молу нема ни уводног става ни игара - уметака, већ четири основне игре класичне шеме (Алеманду, Куранту, Сарабанду, Жигу) и, као завршни став - Шакову. Својом обимношћу, свечано озбиљним карактером основне теме, неисцрпним богатством вариација изведених

из те теме, захтевом највишег ступња техничке спремности виолинисте. Извођача овај финални став д-мол виолинске свите постао је, у концертној пракси виолинских виртуоза, пробна тачка и најпоузданија провера њихове уметничке снаге и зрелости. За слушаоце пак, када је извођач на висини страховито тешког задатака, Бахова виолинска Шаконе постаје извор најплеменитијих емоционалних доживљаја и стога потстрек за широка мисаона уопштавања најразноврснијих личних искустава и животних сазнања.

Заједно са другим двема партитама и трима сонатама за виолину без пратње партита д-мол настала је 1720 год. за време Баховог службовања на двору принца Леополда, у Кетену. Динамичке ознаке на којем било од ових шест славних дела минималне су. Извођење Шаконе из д-мол свите изван састава целине дела давнашња је концертна пракса, иако су естетичке, музиколошке замерке тој пракси необориве.

Тему Шаконе чини четворотактна реченица или, по схватањима неких аналитичара, осмотактни период. У 64 (одн. 32) преображаја протичу свих 257 тактова композиције нечувеног богатства у ритмичким формулама, у мелодичкој инвентивности, у варијететима кретања баса чије основне хармонске функције остају увек исте. Управо у овој мелодичкој варијабилности баса и у постојаности његових хармонских функција треба и тражити особени карактер ове шаконе. Зато је овде правилније говорити о 64 контрапунктске варијанте једне мелодијске структуре одређеног хармонског строја но о варијацијама на дати остинатни бас.

У непрекинутом току ових варијанти могу се ипак јасно назрети три унутарња одломка композиције. Први запрема више од половине читавог дела (33 варијанте). У њему су две велике градације композиције, обе у тридестдругинама а завршава се удвостручено проширеном основном темом. Други одломак дела креће се у дуру (варијанта 34. — 52.) и окончава се новом, трећом градацијом у разноликим (квартним, квинтним и секстним) виолинским двохватима у шеснаестинама. У склопу читаве композиције овај одломак од 17 варијанти теме има карактер триа. Трећи одломак дела (варијанта 53. — 64.), понова у молу, доноси градацију сасвим новог, не више димамичког већ фигурационог типа и завршава се величанственим подвлачењем сада деветотактне основне теме дела.

Богатство модулационих промена, које је омогућено утврђивањем темперираних система у времену Бахових дечачких година, приказује нам Баха, творца ове неупоредиве Шаконе, као првог реализатора синтезе начела полифоније и начела хармонске хомофоније — хомофоније вишег типа

Други став сонате је усрдна, топла песма виолине, која се постепено уздиже са жице дубоких тонова у високи регион инструмента, да затим понова утоне у мирно подручје поласка.

Брзи трећи став (fis-mol) интермецо је скерцозног карактера. Његов основни тонус није ни веселост ни борбеност, већ фантастика звучне игре, са нагласком који обично носе народне приче о подухватима пувим опасности, но које неустрашиви, замишљени јунак неодољиво савлађује.

Четврти, последњи став опремљен је тематиком симфонског интензитета и замаха. За хучном првом темом у двохватима наилази крајње контрастна, корално мрсна друга. Средину става испуњава права ломљава окршаја. Сваки вид силовитог настојања и залагања може бити потенцијални предмет, унутарњи, догађај" (неизречени програм) ове сугестивне тонске радње. Међутим, физички корелат овог израза не обично је једноставан: октаве клавира, на махове здружене са истоветним звучним цртежом виолине. Од исте фактуре е и завршна, симфониски динамична градација.

Ову дуо - сонату Брамс је посветио пријатељу Билову. Први пут је изведена у Будимпешти, 1888 год. Свирао ју је Хубаи, а идуће године, у Бечу, Јоаким.